

**ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ:
СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ**

**FORMATION OF ECONOMIC CULTURE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS:
THE ESSENCE AND THE PROBLEMS**

Юлія Чучаліна

Julia Chuchalina

Анотація

У статті науково обґрунтовано формування економічної культури майбутніх учителів початкової школи. Економічна культура вчителя розглядається як якісна характеристика рівня його економічних, гуманітарних і педагогічних знань, умінь та навичок, які сприяють реалізації здібностей, можливостей людини в економічній сфері суспільства та є базисом економічного виховання школярів, як органічне поєднання розвиненої економічної свідомості і практичної педагогічної діяльності.

Annotation

The formation of economic culture of future primary school teachers is scientifically substantiated in the article. The economic culture of the teacher is regarded as a qualitative characteristic of the level of his economic, humanitarian and pedagogical knowledge, skills and abilities, which contribute to the realization of the abilities, capabilities of the person in the economic sphere of society and is the basis of economic education of students, as an organic combination of developed economic consciousness and practical activity.

Ключові слова: економічна культура, професійна культура, культура особистості, економічна культура особистості, соціум.

Key words: economic culture, professional culture, culture of personality, economic culture of personality, society.

Вступ

Аналізуючи проблеми економічної підготовки спеціалістів в Україні слід зазначити, що головне завдання кадрової політики у державі і, зокрема у системі професійної економічної освіти – це розвиток у майбутніх фахівців творчої ініціативи, вміння бачити перспективу професійної діяльності. Проблема формування економічної культури як суспільства так і особистості сьогодні недостатньо розроблена, що породжує цілий перелік складних питань у реалізації економічної політики і обумовлює актуальність проблеми формування економічної культури майбутніх учителів. Аналіз сучасних досліджень з проблем економічної культури майбутніх учителів дозволяє виявити різні підходи щодо їх розгляду, зокрема у соціально-культурному контексті.

Актуальність розвитку системи економічної освіти, формування економічної культури майбутніх учителів обумовлена суттєвими якісними змінами у сучасному суспільстві. Під впливом соціально-економічних реформ ускладнилася система господарчих зв'язків, посилилася динаміка економічних процесів. В умовах інформатизації та інтелектуалізації усіх галузей народного господарства зростання творчих елементів у соціально-економічній сфері діяльності потребує підвищення наукових знань, творчої ініціативи, нової якості професійних умінь у сфері управління економікою [3].

Окремі аспекти економічної культури перебували в контексті наукових інтересів соціологів, економістів, психологів, педагогів, представників різних шкіл та течій. В працях вітчизняних вчених економічна культура визначається як: соціальна цінність, що характеризується сукупністю засвоєних економічних знань, розвиненістю економічного мислення, професійних вмінь та практичних навичок, законослухняністю, ступенем включення в економічну діяльність, через яку виявляються ділові риси (ініціативність, підприємливість, повага до чужої власності) [2]; як сукупність матеріально-духовних досягнень людей у різних сферах соціально-економічної діяльності [1]; як результат матеріальнодуховної творчості, реалізації матеріальних інтересів, поліпшення життєвих умов та духовного зростання людини [4].

Результати дослідження

Останнім часом під впливом перебудови соціально-економічних процесів у державі, розвитку ринкових відносин, зростання значення і складності економічних структур і процесів, а також поширення економізації все більш широких сфер життя, проблема економічної культури виступає на перший план, користується підвищеним інтересом у дослідників і розглядається на різних рівнях.

На освітньому рівні розглядається економічна культура учнів, студентів, учителів. Кожен випускник навчального закладу потребує економічних знань не тільки у зв'язку зі своєю професійною сферою чи приватним життям, але й для комфортного входження молодих людей в соціум, для участі в економічному, суспільному та політичному житті держави. Економічна освіта сприяє розвитку економічного мислення, формуванню діяльнісних і оцінних здібностей, здатності приймати рішення з економічних, соціальних і політичних питань. У зв'язку з переходом України до ринкового господарювання значно посилюється значення економічної освіти як у загальноосвітніх, так і в професійно-технічних і вищих навчальних закладах. У нинішній період ринкових трансформацій набуття економічних знань посідає пріоритетне місце в сучасній освіті [2].

Зараз в Україні існують різні форми здобування економічної освіти: економічні класи в гімназіях та ліцеях; бізнес-ліцеї для учнів 8-11 класів; суботньо-недільні і вечірні заклади, створені на комерційних засадах; академія дитячого підприємництва «Ділові діти України»; система державних і недержавних економічних університетів і вузів, різноманітні курси, семінари-тренінги і т.п. У концепціях змісту економічної освіти в загальноосвітній школі України, розроблених провідними закладами вищої освіти України – Київським національним економічним університетом, Львівським національним університетом імені Івана Франка, Харківським національним педагогічним університетом імені Г. С. Сковороди і Чернівецьким державним університетом імені Ю. Федьковича, – закладено сучасні підходи до формування економічних знань та вмінь учнів [4, с. 55].

На підставі вивчення стану здійснення економічної підготовки учнів у загальноосвітніх школах можна виділити в ній такі три напрями:

- 1) реалізація економічного потенціалу загальноосвітніх предметів – міжпредметні зв'язки;
- 2) здобування економічних знань у процесі трудового, профільного і допрофесійного навчання старшокласників – поглиблена підготовка учнів до майбутньої професії;

3) упровадження до змісту шкільної освіти окремого предмету або декількох курсів – спеціальна економічна підготовка.

Здебільшого зміст терміну «економічна культура» розкривають через сукупність найбільш важливих його компонентів: економічну грамотність, систему уявлень про закони і механізми функціонування економіки; вміння працювати з економічною інформацією; економічну свідомість; володіння «економічною мовою», економічним мисленням, «правилами» економічної поведінки; риси характеру, що забезпечують грамотні економічні вчинки; наявність економічної інтуїції тощо [1, с. 45].

Під економічними знаннями розуміють теоретичні відомості про зміст, характер, властивості матеріальних благ, їх виробництво, обмін, розподіл і споживання, про вплив матеріального життя на розвиток суспільства (Л. Чеботарьова); знання економічних законів і закономірностей, економічної термінології, компетентність у питаннях економічних змін, які відбуваються у нашій країні (О. Надточієва).

Економічні знання здобуваються в процесі економічної освіти, проте економічна освіта не зводиться тільки до економічних знань, бо вона повинна сприяти розвитку характеру особистості; її здібностей та вмінь, необхідних для адаптації в умовах ринкової економіки. Ми спираємося на підхід І. Прокопенка до економічної освіти як процесу і результату оволодіння суб'єктом соціально-економічним досвідом. На його думку, економічна освіта «сприяє формуванню економічної культури на основі засвоєння економічних знань, вмінь, розвитку економічного мислення, що дозволяє особистості вірно оцінювати факти і явища економічного життя, встановлювати зв'язки і відношення між ними» [3, с. 22].

Економічне виховання спрямоване на формування ставлення суб'єкта до економічних знань, вмінь і навичок, включення його в процес продуктивної, суспільно-корисної праці, до навколишнього середовища, до використання грошових ресурсів, що знаходить своє втілення в конкретній діяльності, у конкретних формах економічних відносин [3, с. 7].

Висновки

На основі аналізу наукових джерел з досліджуваної проблеми визначено, що сутність економічної культури майбутнього вчителя виявляється через ціннісний характер викладення змісту економічних дисциплін, через спрямованість на гуманізацію взаємодії і спілкування, а також у творчій самореалізації моральних переконань та ідеалів у економічній поведінці і діяльності.

Викладачі економічних дисциплін повинні дбати не тільки про наявність в учнів певної сукупності знань і вмінь, але й про розвиненість економічного стилю мислення, володіння способами включення в нові економічні відносини, моральну підготовку до участі у ринкових відносинах, формування таких моральних якостей, які допомагають протистояти егоїзму, корисливості.

Таким чином, беручи до уваги викладені вище положення щодо співвідношення загальної та економічної культури, ми робимо висновок про те, що за своїм змістом економічна культура, як і культура загалом, включає в себе певний рівень освіти, тобто сучасні економічні знання, високий ступінь розумових потреб, економічного мислення, вміння знаходити ефективні шляхи розв'язання виробничих проблем. А також економічну культуру особистості складають її психолого-економічні якості, які є носіями нормативної моделі економічного типу людини і зумовлюють входження її в «світ економіки». Тому економічна культура особистості – це не просто економічні знання, економіко-фінансова грамотність тощо, а, перш за все, особистісні якості, завдяки яким людина здатна діяти в економічному просторі.

Література

1. Кицкай Л. І. Економічна культура як складова економічної освіти. Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»: Філософія. Психологія. Педагогіка. 07/2007. № 3. Ч. 1. С. 43-47.
2. Майструк І. М. Економічна культура за умов ринкових реалій в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/3.2007/77-90.pdf>.
3. Прокопенко І. Ф. Теоретичні та методичні основи економічної освіти в загальноосвітніх та професійних навчальних закладах: Дис.... докт. пед. наук у формі наукової доповіді: 13.00.04. 13.00.01. К., 1996. 67 с.
4. Сур'як А. В. Вплив економічної культури на мотивацію праці в умовах ринкової трансформації. Оплата праці: проблеми теорії та практики: зб. наук.праць. Луцьк: Вежа, ВДУ ім. Лесі Українки, 2000. С. 54-57.

Information about authors:

Julia Chuchalina – Lecturer-Trainee, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine.